

ПЛАНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО СПРЯМОВАНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

В умовах трансформації національної економічної системи, що характеризуються швидкою зміною умов зовнішнього середовища функціонування підприємств, загостренням конкурентної боротьби на ринку зростає рівень залежності успішності діяльності вітчизняних підприємств від рівня їх інноваційного розвитку.

Інтенсивна конкуренція на глобальному ринку та існуючі можливості для бізнесу припускають активне застосування інноваційних підходів, технологічних рішень та фінансових інструментів – «жорстких» чинників розвитку бізнесу. Ще п'ять років тому позиції України за складовою інновації в Індексі глобальної конкурентоспроможності були близькі до того, щоб вважатися конкурентною перевагою (52-е місце в ІГК 2008). В останньому ІГК 2013 в Україні вже 93-тя позиція, причому порівняно з попереднім роком відбулося падіння на 22 позиції [1].

Показники фінансового забезпечення сфери науки в Україні є значно нижчими за світові стандарти, що зумовлює подальше посилення технологічного відставання української економіки від провідних економік світу. У розвинених країнах зберігається тенденція до збільшення асигнувань на НДДКР: глобальні витрати за останнє десятиліття зростали швидше, ніж глобальний ВВП, що є ознакою широко розповсюджених зусиль економічних систем інтенсифікувати розвиток знань і технологій. Упродовж останніх десяти років зростання капіталовкладень у НДДКР відмічається у США (на 46%), Японії (на 27%), ЄС (на 18%). Високі темпи демонструють також Фінляндія, Ізраїль, Угорщина, Китай та Індія. Витрати на наукову сферу України також щорічно зростають в абсолютному вимірі, але при цьому їхня частка у ВВП становить 0,75% ВВП [2].

Вітчизняна практика державного регулювання інноваційної діяльності в Україні має хаотичний характер; досить часто потреби інноваційного розвитку задовольняються за залишковим принципом, зокрема у сфері бюджетного фінансування НДДКР. Ураховуючи реальний рівень інвестування в економіку України та те, що досягнення конкурентоспроможності на основі інновацій потребуватиме тривалого часу, актуальним є пошук ефективних напрямів державного планування та регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. Метою дослідження є виявлення перспективних першочергових заходів щодо імплементації ефективного міжнародного досвіду державного індикативного планування інноваційно-інвестиційної діяльності в реальному секторі економіки в контексті забезпечення соціально-економічного розвитку України.

В Україні однією з головних перешкод будь-якого конструктивного перетворення економічної системи є відсутність рівноправного діалогу та співпраці між державними органами влади, науковцями, бізнесом, профспілками, громадськими організаціями. Для налагодження співпраці між ними необхідно розробити та впровадити такий механізм взаємодії, що дозволяв би: державі – в повному обсязі виконувати її соціальні функції; науковцям – впливати на прийняття рішень щодо встановлення обґрунтованих макроекономічних параметрів та напрямів державних інвестицій; бізнесу – функціонувати на засадах екологічно та соціально збалансованого економічного зростання; громадянам – забезпечення конституційних прав. Без модернізації економіки, активного впровадження інноваційних технологій реалізувати такий механізм не можливо. Значною мірою вплинути на створення належних умов для цього здатна система індикативного планування [3].

У кожній країні організація індикативного планування має свої особливості, що впливають із специфіки національного законодавства, набутого досвіду, застосування різних методів непрямого регулювання соціально-економічних процесів та масштабів його впливу. Проте принципи організації індикативного планування, як і його цільова орієнтація, багато у чому загальні, незалежні від національного забарвлення економіки.

Ключова ідея індикативного планування полягає в тому, що планові органи розробляють конкретні рекомендації, які мають забезпечувати реалізацію необхідних напрямів розвитку науково-технічної і соціально-економічної сфери і отримання бажаних результатів в масштабах країни, галузі, регіону.

Індикативне планування відрізняється гнучкістю форм: воно може бути втілене в єдиному загальнонаціональному документі, який деталізують на галузевому, регіональному і функціональному рівнях. Важливою умовою раціонального індикативного планування є правильний вибір об'єктів регулювання. Це мають бути соціально-економічні структури і процеси, системи зв'язків між ними і їх частинами у сфері виробництва, обігу та споживання. Індикативний характер планування передбачає строгий облік та контроль внутрішніх закономірностей функціонування і розвитку економічних систем, в іншому разі різко знижується результативність такого планування. При цьому стрижнем усіх планових заходів має бути орієнтація на вирішення соціальних завдань розвитку суспільства [4].

Перехід до індикативного планування в економічній практиці важливий ще й з тієї точки зору, що він дозволяє розвивати та удосконалювати взаємовідносини урядових органів з бізнес-середовищем, з інститутами громадянського суспільства. Для цього треба, в першу чергу, забезпечувати доступність до інформації про плани уряду господарюючим суб'єктам і населенню. Ефективності індикативного планування може значною мірою сприяти залучення громадськості до процесу розробки державних рішень. Важливо підкреслити, що уся система індикативного планування має бути побудована так, щоб поставлені завдання на усіх рівнях управління не зводилися лише до виконання державних функцій накопичення і перерозподілу. Суть індикативного планування полягає у створенні рівних умов для діяльності усіх економічних суб'єктів в кожному регіоні (з урахуванням рівня його економічного розвитку) і до стимулювання щодо розвитку виробництва. Інструментами дії індикативного плану на економічну поведінку виробників і споживачів повинні бути не стільки вимоги і вказівки державних органів, скільки важелі регулювання, в тому числі і непрямої дії. До числа таких інструментів-регуляторів можна віднести: переважне надання державних замовлень, полегшений доступ до природних та інших ресурсних джерел, пільгове кредитування та оподаткування, митні пільги, державні субсидії, субвенції, дотації, сприяння інвестуванню.

Досягнення згоди між державою і бізнесом щодо добровільного дотримання бізнесом курсу, визначеного в перспективному державному плані, є можливим, якщо план міститиме гарантовані зобов'язання держави перед підприємцями і споживачами, що діють відповідно до цього курсу. Виконувати ці і аналогічні умови не просто, адже планування, у тому числі індикативне, передбачає пріоритет громадських інтересів над приватно-корпоративними. Необхідно створити суспільно прийнятні механізми підпорядкування інтересів окремих верств суспільства державним, національним інтересам країни, що потребує об'єднання зусиль науки, найвищих органів державної влади та громадськості.

В Україні доцільною є реалізація індикативного планування інноваційно спрямованого соціально-економічного розвитку, що ґрунтується на впливі держави шляхом макроекономічного регулювання на процес розподілу обмежених ресурсів та забезпечує механізм узгодження інтересів суб'єктів інноваційної діяльності та їх взаємодії з державою.

1. *Звіт про конкурентоспроможні сит регіонів України 2013 // Фонд «Ефективне управління» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: feg.org.ua/docs/FEG_report_2013_body_ukr_web.pdf. 2. *Науково-технічна сфера України // Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України, 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: dknii.gov.ua/?q=system/files/buklet_2013.pdf. 3. Подлесна В.Г. Індикативне планування: сутність та роль у здійсненні інноваційно спрямованого соціально-економічного розвитку / В.Г. Подлесна // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – №1(3). Том. 2. – С. 262–266. 4. Андрюшкевич О.А. Індикативное планирование в экономиках разного типа / О.А. Андрюшкевич / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: kapital-rus.ru/articles/article/199716/.**